

РЕЦЕНЗІЯ

к.е.н., доцента кафедри маркетингу та економічної теорії
Ніколаєва Ігоря Володимировича на дисертаційну роботу

Вариги Данила Олеговича

«Інноваційна політика формування та розвитку підприємств в умовах
глобалізаційних викликів»

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Рецензію складено на основі вивчення дисертаційної роботи та опублікованих здобувачем результатів дослідження, матеріалів, які містять підтвердження щодо практичного впровадження результатів.

Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Сучасний стан світової архітектури господарювання, що характеризується переходом до постіндустріального устрою, тотальною цифровізацією та посиленням техноглобалізму, висуває нові, безпрецедентні вимоги до стратегій розвитку суб'єктів мікрорівня. Українські підприємства змушені функціонувати в умовах середовища що переживає глибоку трансформацію. У той же час, в умовах високої турбулентності, спричиненої як глобальними технологічними зрушеннями, так і специфічними для України воєнними викликами, інноваційна політика перестає бути локальним інструментом менеджменту і набуває статусу домінантної складової загальної стратегії економічного розвитку. Глобалізаційні виклики сьогодні проявляються не лише у зростанні міжнародної конкуренції чи розширенні ринків, а й у формуванні складних глобальних інноваційних мереж, до яких вітчизняний бізнес має інтегруватися для забезпечення власної життєздатності. У цьому контексті дисертаційне дослідження Вариги Д.О., присвячене науковому обґрунтуванню теоретико-методологічних основ і розробленню практичних рекомендацій щодо формування інноваційної політики підприємств, є не лише своєчасним, а й актуальним та критично необхідним для вітчизняної економічної науки та практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертаційної роботи пов'язана із пріоритетними на сучасному етапі напрямками розвитку економіки. Роботу виконано в межах науково-дослідної теми «Економічна реконструкція промислових макрорегіонів як багаторівневих просторових утворень в умовах війни та під час повоєнного відновлення (на прикладі Придніпров'я)» (номер державної реєстрації 0124U004509). У межах цієї теми автором було проведено ґрунтовний аналіз

позицій України у глобальному вимірі інноваційного розвитку, досліджено довгострокові тенденції функціонування промисловості та ідентифіковано чинники, що стримують інноваційний поступ. Особистий внесок здобувача у виконання зазначеної НДР полягає у розробці пропозицій щодо модернізації інноваційної політики на регіональному та державному рівнях, що підтверджує практичну спрямованість його наукових пошуків.

Ступінь обґрунтованості основних положень і висновків, сформульованих у дисертації

Проведений аналіз дисертаційної роботи та опублікованих автором наукових праць дозволяє стверджувати про високий рівень наукової обґрунтованості сформульованих теоретико-методологічних положень, висновків і практичних рекомендацій. Не в останню чергу це зумовлено систематизацією та критичним аналізом великої кількості фундаментальних наукових публікацій у вітчизняних і закордонних виданнях. Автор демонструє системність мислення та здатність до глибокого критичного аналізу як класичних економічних теорій, так і сучасних концепцій інноваційного розвитку.

Обґрунтованість результатів дослідження забезпечується використанням широкого спектра методів, що відповідають об'єкту та предмету дисертації. Зокрема, автором застосовано:

- абстрактно-логічний метод, аналіз і синтез – при уточненні змісту категорії «економічний розвиток» та «інноваційна політика», що дозволило вийти за межі спрощеного розуміння цих понять (пп. 1.1, 1.2);

- системний та структурно-функціональний підходи – при виокремленні п'яти компонентів економічного розвитку (ресурсного, виробничо-технологічного, фінансово-економічного, організаційно-управлінського та інноваційно-стратегічного) (пп. 1.2, 1.3);

- статистичні методи та динамічний аналіз – використані для оцінки стану інноваційної активності підприємств у період 2005–2024 рр., що дало змогу автору виявити «структурний шок» 2022 року та тенденції відновлення у 2023–2024 рр. (пп. 2.1, 2.2);

- метод попарних порівнянь – застосований для визначення ієрархії факторів прямого та непрямого впливу на інноваційну діяльність, що надало роботі математичної точності та аргументованості (п. 2.3);

- економіко-математичне моделювання – використане для розрахунку інтегрального індексу впливу цифровізації на прискорення інноваційних процесів (IDIR), що є важливою методичною знахідкою автора (пп. 3.1, 3.2).

Достовірність отриманих результатів підтверджується репрезентативною інформаційною базою, що включає законодавчі акти України, офіційні дані Державної служби статистики, аналітичні звіти Світового банку, ОЕСР, Всесвітнього економічного форуму та Європейської комісії. Використання міжнародних індексів, зокрема Глобального

інноваційного індексу (GII) та Європейського табло інновацій (EIS), дозволило автору забезпечити високий рівень компаративності результатів.

Висновки та пропозиції автора логічно впливають із результатів проведеного аналізу та апробовані у практичній діяльності суб'єктів господарювання та державних установ, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

Наукова новизна дисертаційної роботи

Дисертація Вариги Д.О. характеризується високим рівнем наукової новизни. Автор пропонує низку оригінальних рішень, які суттєво доповнюють існуючі підходи до управління інноваційним розвитком підприємств в умовах глобалізації. Ключові елементи новизни, що виносяться на захист, полягають у наступному.

Головний науковий здобуток дисертанта полягає в удосконаленні інструментарію оцінювання інноваційної спроможності підприємств. Автор розробив методичний підхід, що базується на синтезі національних статистичних показників та міжнародних індексів інноваційного розвитку. Це дало змогу виявити глибинний структурний дисбаланс у вітчизняній економіці: зафіксовано, що зростання інноваційної активності (кількості підприємств) часто не супроводжується адекватним зростанням частки реалізованої інноваційної продукції, що свідчить про низьку ефективність механізмів комерціалізації.

Варто відзначити й теоретичні засади ідентифікації чинників інноваційного розвитку. Автор відійшов від традиційних перелікових підходів і запропонував системне групування факторів за економічними, інституційними та цифровими компонентами з урахуванням багаторівневого впливу (макро-, мезо-, мікро-рівні). Це дозволило більш точно визначити вагу кожного чинника у забезпеченні інноваційної спроможності підприємств, зокрема в розрізі регіональних особливостей Кіровоградської області.

Також обґрунтовано концептуальні положення щодо впливу техноглобалізму на інноваційний розвиток. Автор доводить, що сучасна інноваційна політика повинна базуватися на мережевих і платформних моделях взаємодії, що дозволяє розглядати підприємство не ізольовано, а як вузол у міжнародній системі транснаціональної кооперації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці конкретних інструментів, які можуть бути імplementовані в управлінську діяльність на різних рівнях.

На мікрорівні (рівень підприємства) автором запропоновано удосконалений організаційно-економічний механізм, що дозволяє суб'єктам господарювання структурувати процес впровадження інновацій. Використання моделі «актор-процес-результат» дає змогу менеджменту чітко

ідентифікувати відповідальних осіб, оптимізувати етапи інноваційного циклу та об'єктивно оцінювати досягнуті ефекти. Практичні рекомендації щодо цифровізації бізнес-процесів дозволяють підприємствам скорочувати часові лаги між розробкою та комерціалізацією продукту, що є критично важливим у висококонкурентному середовищі.

На мезорівні (регіональний розвиток) результати дослідження щодо факторів впливу на підприємства Кіровоградської області можуть бути використані органами місцевого самоврядування та агенціями регіонального розвитку для формування стратегій смарт-спеціалізації. Визначення пріоритетності фінансових та стратегічних чинників дозволяє більш ефективно розподіляти ресурси регіональної підтримки інновацій.

На макрорівні обґрунтовані автором інституційні та економічні передумови інтеграції у глобальні інноваційні простори можуть слугувати основою для вдосконалення державної інноваційної політики України. Пропозиції щодо адаптації європейського досвіду стимулювання НДДКР є особливо цінними в контексті гармонізації вітчизняного законодавства з нормами ЄС.

Ефективність та значущість розробок здобувача підтверджується їх впровадженням у діяльність таких підприємств та організацій: Агенції регіонального розвитку Кіровоградської області (довідка № 47/01-24 від 12.11.2025 р.) – при підготовці стратегічних планів розвитку промислового потенціалу регіону; Кіровоградської регіональної торгово-промислової палати (довідка № 1101-3/25/341.1 від 5.11.2025 р.) – для консультування підприємств-експортерів; Компанії RESILUX (довідка № 161 від 23.10.2025 р.) та ТзОВ «Новагро-сервіс» (довідка № 20250110011 від 04.11.2025 р.) – при розробці внутрішніх програм інноваційного оновлення.

Крім того, теоретичні результати проведеного дослідження використано в роботі Інституту економіки промисловості НАН України та у навчальному процесі Центральноукраїнського національного технічного університету при викладанні дисциплін економічного циклу.

Опубліковані праці

Основний зміст та результати дисертаційного дослідження Вариги Д.О. знайшли повне відображення у 9 наукових публікаціях загальним обсягом 4,28 друкованих аркушів, серед яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б (всі статті є одноосібними, що підтверджує самостійність здобувача у розв'язанні наукових завдань), а також 3 тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, що підтверджують апробацію результатів на всеукраїнському та міжнародному рівнях.

Основні наукові положення, результати і висновки дисертаційної роботи обговорювались та отримали позитивну оцінку на 3 науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: X Всеукраїнській науково-практичній конференції (м. Ужгород, 5 грудня 2025 р.), Науково-практичній конференції

(м. Кропивницький, 11 грудня 2025 р.), XVII Міжнародній науково-практичній конференції (м. Львів, 9-10 лютого 2026 року).

Зміст публікацій повністю охоплює наукову новизну та практичні рекомендації дисертації. Апробація результатів на конференціях свідчить про належне фахове обговорення ідей автора науковою спільнотою.

Структура дисертації

Дисертаційна робота викладена на 256 сторінках, у т.ч. основний текст роботи – на 200 сторінках. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 44 таблиці, 15 рисунків, список використаних джерел із 248 найменувань та 4 додатки.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Проведений ґрунтовний аналіз дисертаційної роботи дає підстави для висловлення деяких зауважень, які носять характер дискусійних та таких, що потребують додаткових уточнень:

1. У роботі приділено значну увагу цифровізації як каталізатору інноваційного розвитку (підрозділ 3.2). Разом з тим, було б доцільно глибше проаналізувати ризики кібербезпеки, що виникають при інтеграції вітчизняних підприємств у глобальні цифрові платформи, оскільки це є критичним аспектом стійкості бізнесу в умовах глобальних викликів.

2. При проведенні компаративного аналізу інноваційної спроможності України та країн ЄС (підрозділ 2.3) автор використовує синтезовані індекси. Було б цікаво побачити більш детальний розгляд досвіду країн Центрально-Східної Європи (наприклад, Польщі чи Чехії), які пройшли шлях трансформації від перехідної економіки до інноваційних лідерів регіону, що могло б посилити практичні рекомендації автора.

3. Запропонована автором управлінська модель «актор-процес-результат» (Розділ 3) є ґрунтовною, проте дисертація виграла б від наведення прикладів розрахунку конкретних КРІ (ключових показників ефективності) для кожного з етапів цієї моделі, що підвищило б її прикладну цінність для керівників великих промислових підприємств.

4. У першому розділі при уточненні складових економічного розвитку автор виокремлює п'ять компонентів. Хоча їх взаємозв'язок обґрунтовано, доцільно було б надати більш розширену характеристику «соціальної складової» інновацій, оскільки глобалізація ставить питання не лише технологічної, а й соціальної відповідальності інновацій.

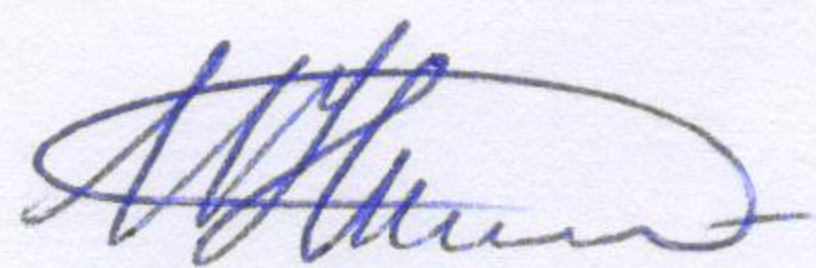
Проте висловлені зауваження не знижують теоретичної та практичної цінності представлених у дисертаційній роботі наукових розробок автора, оскільки вони, певним чином, носять дискусійний характер, до того ж окремі з них можуть бути враховані при проведенні подальших досліджень автором.

Загальний висновок

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою Вариги Данила Олеговича на тему «Інноваційна політика формування та розвитку підприємств в умовах глобалізаційних викликів» дозволяє зробити наступний висновок: дисертація є завершеною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати. Дисертаційне дослідження є особистою авторською роботою, цілісною й завершеною. Зміст дисертації відповідає обраній темі та розкриває її мету, науково-теоретичні та прикладні завдання у роботі виконано. Основні наукові результати та пропозиції дослідження належним чином обґрунтовано, опубліковано у наукових фахових статтях та апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» і може бути подана на розгляд разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки).

Рецензент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та
економічної теорії

Ігор НІКОЛАЄВ

Підпис Ігоря Ніколаєва засвідчую:

Проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Центральноукраїнського національного
технічного університету

Андрій ТИХИЙ